Den illegala aborten – en historia skriven i blod

□ Kvinnans historia bokstavligen flyter av blod: menstrautionsblod, förlossningsblod, abortblod. Jag tänker särskilt på det blod som flutit i strömmar genom de illegala fosterfördrivningar som kvinnor själva utfört eller låtit utföra i sina egna kroppar.

När vi skriver historien om våra mödrars och förmödrars liv, är fosterfördrivningarna ett område som bör stämma oss till eftertanke och medkänsla. Vi får inte glömma dem som genom samhällets obarmhärtighet tvingades att genomgå de fruktansvärda psykiska och fysiska lidanden som en illegal abort i de allra flesta fall innebar. Preventivlagen förbjöd offentlig undervisning och försäljning av preventivmedel. Abortlagen stadgade tunga straff för avsiktligt avbrytande av havandeskap. Samhällets inställning var att hade kvinnan blivit med barn skulle hon också föda.

Dödsstraff

Grunden för abortlagarna är principen att samhället har plikt att skydda det ofödda fostrets liv, och går tillbaka till kristendomens seger över hedendomen. Ju starkare kyrkans makt desto hårdare straffen för fosterfördrivning. Samhällets behov av många eller färre barn spelar också in.

På 1600-talet, när kyrkans makt konsoliderades, föreslogs dödsstraff för framkallad abort, men stadgades inte i lag förrän under det "upplysta" 1700-talet, när intresset för folkökning var stort.

Lagen mildrades under 1800-talet när många oroades för överbefolkning. Dödstraffet ersattes då av straffarbete för kvinnan.

Enligt 1890 års lag kunde kvinnan som, i avsikt att döda eller utdriva sitt foster, använde invärtes eller utvärtes medel som kunde få denna effekt, dömas till straffarbete från ett till sex år. Om abortförsöket misslyckades kunde hon dömas upp till sex månaders straffarbete.

1921 reducerades straffen betydligt, men kvinnor kunde alltjämt dömas upp till två års fängelse och en ev medhjälpare upp till sex års straffarbete. Fastän det inte stadgades i lagen betraktades abort som straffri vid denna tid om det ansågs nödvändigt att avbryta en graviditet för att rädda kvinnans liv eller avlägsna en allvarlig fara för hennes hälsa.

Där fanns således en intressekonflikt mellan kvinnans och fostrets liv, som motverkade kriminaliteten i gärningen. Där fanns också en konflikt mellan fostrets liv och den blivande människans lyckliga liv.

Det var, menade man, mer humant att ett barn som skulle bli allvarligt handikappat aldrig föddes. I samhällets intresse låg också att dess medborgare i högsta möjliga grad skulle födas friska, arbetsdugliga och värnpliktsdugliga. I praktiken var således sedan lång tid medicinska och eugeniska skäl för abort accepterade och en kamp fördes för att få detta infört i lagen, vilket skedde 1938.

"Oäkta barn"

De oftast förekommande skälen till att gifta och ogifta kvinnor gjorde abort var emellertid

av annat slag: fattigdom, brist på ork att föda, vårda och fostra fler barn än som redan fanns, rädsla för den sociala vanära som låg i att föda ett "oäkta" barn.

1938 års abortlag tog endast hänsyn till ett av dessa skäl, de "utsläpade" oftast gifta mödrarnas. Därför fortsatte det illegala aborterandet tills lagen utvidgat rätten till abort på sociala indikationer och de ekonomiska förhållandena förbättrats.

Födelsetalen började sjunka redan under 1870-talet, men bara inom medelklassen. Arbetarnas födelsetal var ännu oförändrade när preventivlagen kom till. Den ville förhindra att preventivkunskapen spreds också inom arbetarklassen.

Sexualmoralen hade under samma tid förändrats. Det var nu tillåtet att ha samlag för samlagets egen skull. Utomäktenskapliga förbindelser blev mer vanliga. Dessa förändringar ökade antagligen den totala samlagsfrekvensen och därmed riskerna för oönskade graviditeter. Antagligen ökade också männens sexuella krav på kvinnorna.

Födelsetalen fortsatte dock att sjunka. 1934 var de lägst i världen. Men detta skedde under förhållanden som var svåra. De som röstat ja till preventivlagen 1910 fick mycket lidande och många liv på sitt samvete. För naturligtvis blev kvinnorna med barn och fosterfördrivning togs till som en sista, desperat utväg.

"Folksjukdom"

Efter 1922 fortsatte fosterfördrivningarna, som under världskriget blivit många, att stadigt öka. Enligt medicinalstyrelsens utredning gjordes 1922 nära 8 000 aborter, 1926, 9 000 och 1930, 10 000. Dessa siffror var dock, enligt utredningen, "absoluta minimisiffror". De verkliga torde ha legat mycket högre, även om det är omöjligt att säga hur mycket. Siffror mellan 10 000 och 100 000 har uppgivits. Även antalet dödsfall ansågs ligga mycket över beräkningarna.

På grund av den starka ökningen av aborter på tjugotalet upprättades en särskild klinik för kvinnor som kom in för "Abortus Provocatus" – framkallad abort. Kliniken fanns på Sabbatsbergs sjukhus och kallades "Gula kliniken", efter färgen på huset den låg i.

På trettiotalet betraktades aborterandet av många läkare, både radikala och andra, som en verklig folksjukdom, andra beskrev det som ett slagfält utan krig. Men det var en folksjukdom som i första hand de fattiga kvinnorna drabbades av. Det var de som föll på könskrigets slagfält. En välbärgad kvinna hade råd att gå till läkare, som hade rätt att ge henne preventivmedel. Hon kunde, om hon trots allt blev med barn, lätt få tag på någon som utförde aborten sakkunnigt och riskfritt.

Gula kliniken

På fyrtiotalet gjordes en film med namnet "Gula kliniken". Näst Disneys "Snövit och de sju dvärgarna" hade ingen film dittills haft så höga publiksiffror.

Filmen byggde på en roman med samma namn, av journalisten och socialdemokraten Maja Björkman. Den var en regelrätt nativitetspropaganda och skildrade aborterandets fasor. Även om de uttalanden som gjordes i filmen gav uttryck för stark motvilja mot all abort, så kunde de hemskheter som bevittnades på den verkliga Gula kliniken knappast överdrivas. Även om allt gjordes för att göra filmen så autentisk som möjligt – den spelades in i samarbete med sakkunniga och vissa delar av filmen är dokumentär – så var verkligheten säkert värre.

En av orsakerna till att många läkare vid denna tid var emot all abort var att riskerna för komplikationer, även vid sakkunnigt utförda aborter, var betydligt större än idag.

"Abortmentalitet"

De som var emot all abort talade om en s k "abortmentalitet" som gripit omkring sig. Kvinnorna var, menade man, smittade av en sjukdom, en djävulsk kraft, som drev dem till gärningen. Nästan som en modefluga. Men det var ingen modefluga – det var ett kvinnornas nödrop.

Två kategorier av kvinnor utgjorde majoriteten av abortklientelet. Den fattiga, ogifta kvinnan ofta från landsbygden, som inget visste om preventivmedel, men som lyssnade till den fria kärlekens locktoner, stod när hon blev gravid utan man och försörjning – utskämd, bespottad och bortkörd från sin arbetsplats. Den nya moralen fungerade inte när det verkligen gällde. Den fattiga, gifta kvinnan som kanske hade en dåligt avlönad, arbetslös, supig eller slarvig man, var ofta lika ensam om ansvaret för försörjningen. Också hon föraktades.

Gentemot den bättre ställda kvinnan som lärt sig födelsekontroll framstod den som blev med barn varje år som obildad och mindre vetande. Det var ett underklasstecken att förmera sig som en lus eller råtta. Fattigdom, trångboddhet, stora barnaskaror, mycket och tungt arbete, rädsla för so-

Bilden tagen under en illegal abort i Italien. Foto: Ulla Lemberg

forts. från föregående sida

cial vanära drev således kvinnor till förtvivlans handling.

Att de gjorde abort innebar dock ett kvinnans uppror mot den fruktansvärda situation hon befann sig i. Bakom den aborterande kvinnan fanns många gånger en man som tvingade henne till samlag och graviditet. Mot sådana män trädde inte samhället in till hennes hjälp och försvar. Endast om hon var ogift kunde hon få abort efter en våldtäkt. Hur många kvinnor skulle för den delen ha anmält sin man för våldtäkt?

Pessar förbjudet

Coitus interruptus gjorde dessutom kvinnan helt beroende av mannen. Det var också ett av syftena med att förbjuda offentlig försäljning av preventiva "föremål", bl a pessar, som funnits sedan mitten av 1880-talet. Beroendet skulle tvinga kvinnan att hålla sig till en man, hävdade en riksdagsman under preventivdebatten.

I verkligheten översåg poliser med preventivpropaganda. Läkarna gjorde sällan anmälningar. Kvinnorna lappades ihop och skickades hem, dock utan anvisningar om hur de skulle undvika att komma tillbaka. Abortinstrument såldes öppet. Det bröts medvetet och öppet mot både preventivlagen och abortlagen. Och de aborterande kvinnorna var offret.

Mitt syfte med denna artikel är inte att diskutera om kvinnornas skäl för abort var berättigade eller inte. Jag vill visa vilka metoder de använde och vilka risker de utsatte sig för. De fakta jag lägger fram visar att ingen kvinna försätter sig i en sådan situation om inte förtvivlan driver henne till det. En förtvivlan som hade sina orsaker i: fattigdom, trångboddhet, en trasig och hungrig barnskara, mycket, tungt arbete, eller rädslan för att bli utpekad och skamstämplad. Hennes förtvivlan var hennes och hon måste ensam bära den och sin skuld.

När mensen uteblev . . .

Kan vi leva oss in i vad som hände, från den gången mensen inte kom till den stund, när antingen fostret stöttes ut och allt gick bra, eller kvinnan forslades i ambulans till närmaste sjukhus?

De första oroliga dagarna kanske hon försökte hjälpa sig

själv genom att arbeta särskilt hårt, göra gymnastiska rörelser, springa, lyfta tungt, skölja slidan upprepade gånger, ta heta bad, sitt-bad, växelvis varma och kalla bad, massera underlivet samtidigt som hon tog in något piller eller pulver.

Dagarna gick och effekten av alla ansträngningar uteblev. Hon måste ta till kraftigare åtgärder. Hon måste göra ingrepp i sin kropp. Någon möjlighet att få det gjort av en läkare stod inte till buds. Lagen tillät bara läkare att utföra en abort om kvinnan led av någon livshotande sjukdom. Hennes enda möjlighet var att själv göra ingreppet eller få tag på någon annan som gjorde det. Att få det gjort av någon som var skicklig och kunnig på området kostade stora summor, som en fattig kvinna inte hade råd med.

Återstod någon av de oftast helt okunniga abortörer, som var tillräckligt billiga. Av etthundrafemtionio kvinnor på ett sjukhus som erkänt att de framkallat abort på olaglig väg hade trettiofem gjort det själva, sjuttiotvå fått hjälp av någon annan kvinna, oftast barnmorska, fjorton av läkare och fyra av fästmannen. Hur gick det nu till att göra abortus provocatus?

Vanligast var att ett instrument, oftast en sond, fördes genom slidan och livmoderkanalen in i livmoderhålan. Antingen fick sonden ligga kvar tills den stöttes ut eller också försökte man med sonden träffa själva ägget och förstöra det eller de hinnor som omgav det. Sonderna, mjuka, halvstyva eller styva, kunde köpas med tillhörande bruksanvisning i så gott som varje sjukvårdsaffär och tidningarna annonserade öppet om den. Ingreppen gjordes av människor som inte visste det minsta om hur instrument decinficeras eller skyddas mot bakterier.

Kvacksalvare

Kvacksalvarna var ofta gamla sömmerskor, slaktarbiträden, f d skräddare; groteskt nog människor som var vana att hantera spetsiga verktyg. En del av dem drev sin verksamhet i stor skala och ofta under många år utan att upptäckas av polisen. Kvinnorna fick kontakt med dem genom någon sorts djungeltrafik. Kvacksalvarna kunde ge sig på vad som helst. De behandlade kvinnor med såväl underlivsinflammationer som gonorré och komplicerade havandeskap.

Elise Ottesen-Jensen berättar i artikelen "Bilder ur det sexuella mörkret" att en spritluktande skogshuggare kommit fram till henne efter ett föredrag i obygden i Norrland och sagt: "Det var bra, att hon kommit . . . Det är nämligen jag, som brukar hjälpa dem med sonden här, och nu skulle jag gärna vilja veta hur långt den egentligen skall stickas in. Jag brukar göra det så ungefär två tummar, men man vet ju icke så noga . . ." Elise såg på hans smutsiga nävar, rinnande ögon och snustuggande, stinkande mun och tänkte: "Detta var således den 'kirurg' som de utslitna skogsarbetarhustrurna här på trakten hade att vända sig till som sista utväg i sin vånda. Detta var deras "vägledare" i sexuallivets tilltrasslade snår. Sådan var alltså följden av att lagen förbjöd den sakkunnige hjälparen att hjälpa."

Chanstagning

När jag inser bristen på utbildning hisnar jag inför tanken på vilket chanstagande det var att sticka sonden in i de inre regionerna. Om kvinnan gjorde det på sig själv, såg hon ingenting utan handlade i blindo. Hade hon någon till hjälp kunde visserligen området överblickas, men svårigheter kunde uppstå som endast en utbildad hand kunde klara av. Livmoderspegeln gav inte mycket hjälp. Varken kvinnan själv eller hennes medhjälpare visste mycket om hur könsorganen normalt är belägna, mycket mindre om vad som kan avvika från det normala. Det var mycket lätt att stöta sonden genom bakre slidväggen och in i bukhålan eller urinblåsan.

Vanligast var dock att själva livmodern skadades. Livmoderkanalen är trång och mjuk och kan kröka sig ganska mycket och avvika från den vanligaste riktningen. En elastisk och mjuk sond fogar sig efter kanalen, men å andra sidan kan det vara omöjligt att få in en mjuk sond i en trång livmoderkanal.

Styva sonder

De styva eller halvstyva sonderna var särskilt farliga. De rände lätt in i livmoderväggen, som är särskilt uppluckrad vid graviditet, genomborrade den och nådde ut i bukhålan. När sedan bakterier kom upp i bukhålan kunde det leda till dödlig bukhinneinflammation och allmän blodförgiftning. Bakterierna kunde också spridas till äggstockarna och skada dem. De breda banden som håller livmodern på plats kunde inflammeras.

Om livmodern skadades och äggledarna tillöddes blev kvinnan steril. Doktor Karl Evang berättade i en artikel 1934 om en fosterfördrivare i Finland som genomborrade inte bara livmodern utan också skrapade hål på tarmen och magsäcken när han – utan bedövning – försökte avlägsna ett foster.

Mjuka sonder

Även om man lyckades med att föra in en mjuk sond, räckte det inte för att döda fostret. Instrumentet måste träffa ägget eller åtminstone ta hål på de hinnor som omgav det, så att fostervattnet rann och fostret dog. Sedan stötte livmodern förr eller senare ut de döda resterna. Med det var mycket svårt att få hål på de sega hinnorna med en mjuk sond.

En arbetslös fästman skrev till Elise: "Fostret är nu 4 månader gammalt. Vi försökte flera gånger att först i andra, sedan i tredje månaden medelst spegel och sond kunna skada ägget, men ha vi ej lyckats åstadkomma något annat än blödning och sista gångerna har det blivit en blödning, som omöjliggjort varje vidare försök."

Om sonden fick ligga kvar kunde den irritera livmodern, så att den började dra ihop sig och stöta ut ägget. Sonden måste då ligga flera timmar och påverka slemhinnan, vilket ändå inte garanterade att ägget kom ut.

En arbetarhustru: "För tre veckor sedan var jag hos en kvinna, som satte in ett rör i underlivet. Jag ville inte, men jag tyckte, jag var tvungen för de andras skull. Det gjorde mycket ont, och hon tog 40 kr som vi hade lånat. Sedan har jag varit dålig, blött flera gånger och haft hugg i magen och frysningar, men det har inte kommit något foster ännu. Därför måste ni nu hjälpa och sända mig något medel, så att jag kan få ett slut . . ."

Okunnighet

Utmed den kvarliggande sonden bildades dessutom en passage, där bakterier kunde vandra mellan slidan och livmodern, vilket gjorde det om möjligt ännu farligare att låta sonden ligga kvar än att förstöra ägget direkt. Okunnigheten om hur instrument decinficeras och om hur slidan, händerna och omgivningen rengörs, ledde särskilt i de fall när kvinnan själv gjorde ingreppet, till underlivsinflammationer.

Om hon dessutom hade slidkatarr eller gonorre var det så gott som helt omöjligt, att undvika sådana inflammationer. Äggresterna i livmodern var en utmärkt miljö för bakterierna att växa i. Sår kunde också bildas i livmodern genom ingreppen. Ägget blir ju ett med livmoderväggen när det får växa sig fast.

När kvinnorna som gjort abort togs in på sjukhus blödde de ymnigt. Gula Kliniken är en tendentiös bok, men det finns andra skildringar som bekräftar en sådan här beskrivning: "Doris tömmer undan vattenkranen ett kärl, bräddfyllt med skummande rött blod. De kvinnor, som komma in för undersökning, blöda som slaktdjur. Varmt, levrat, tjockt blod. Vid varje deras minsta rörelse klucka stora, halvt stelnade blodmassor fram."

Som barn hörde jag talas om en kvinna som legat i blödningar efter en abort. Hennes man bråkade med henne för att hon inte gick upp och lagade mat åt honom utan han måste nöja sig med kokta ägg. När hon sade att hon omöjligt kunde gå upp svor han och sa att hon var sjåpig. Hon bad honom då komma fram till sängen. Hon lyfte på täcket. Han ryggade tillbaka med ett "huu!". Hon låg i en sjö av blod.

"Abortfeber"

Trots de kraftiga blödningarna och de stora blodförluster, som kunde ge kvinnorna men för livet, tycks ändå inte faran för förblödning ha varit särskilt stor. Endast några få fall från hela världen var kända 1932. Den största faran låg otvivelaktigt i infektionsrisken. Den s k abortfebern berodde på att det odecinficerade instrumentet fått ligga kvar i livmodern och att endast en skrapning kunde rensa livmodern helt från äggrester.

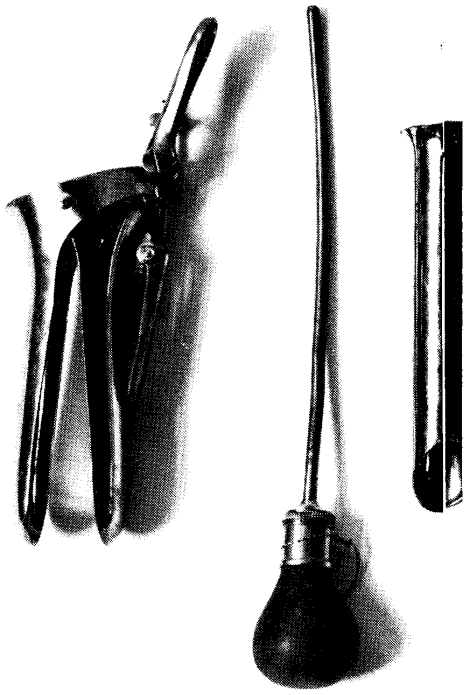

Från polismuseets samlingar av beslagtagi antal undersökningsintstrument.

Skrapningen, som måste utföras under häftiga blödningar, var säkert ingen lätt sak. "Fjärde månaden. Livmodern uppblött, slipprig. Svårt att skilja innehållet från livmodern." säger läkaren i Gula kliniken.

Livmoderns slemhinna kunde också skadas vid utskrapningen, så att ett ägg aldrig me-

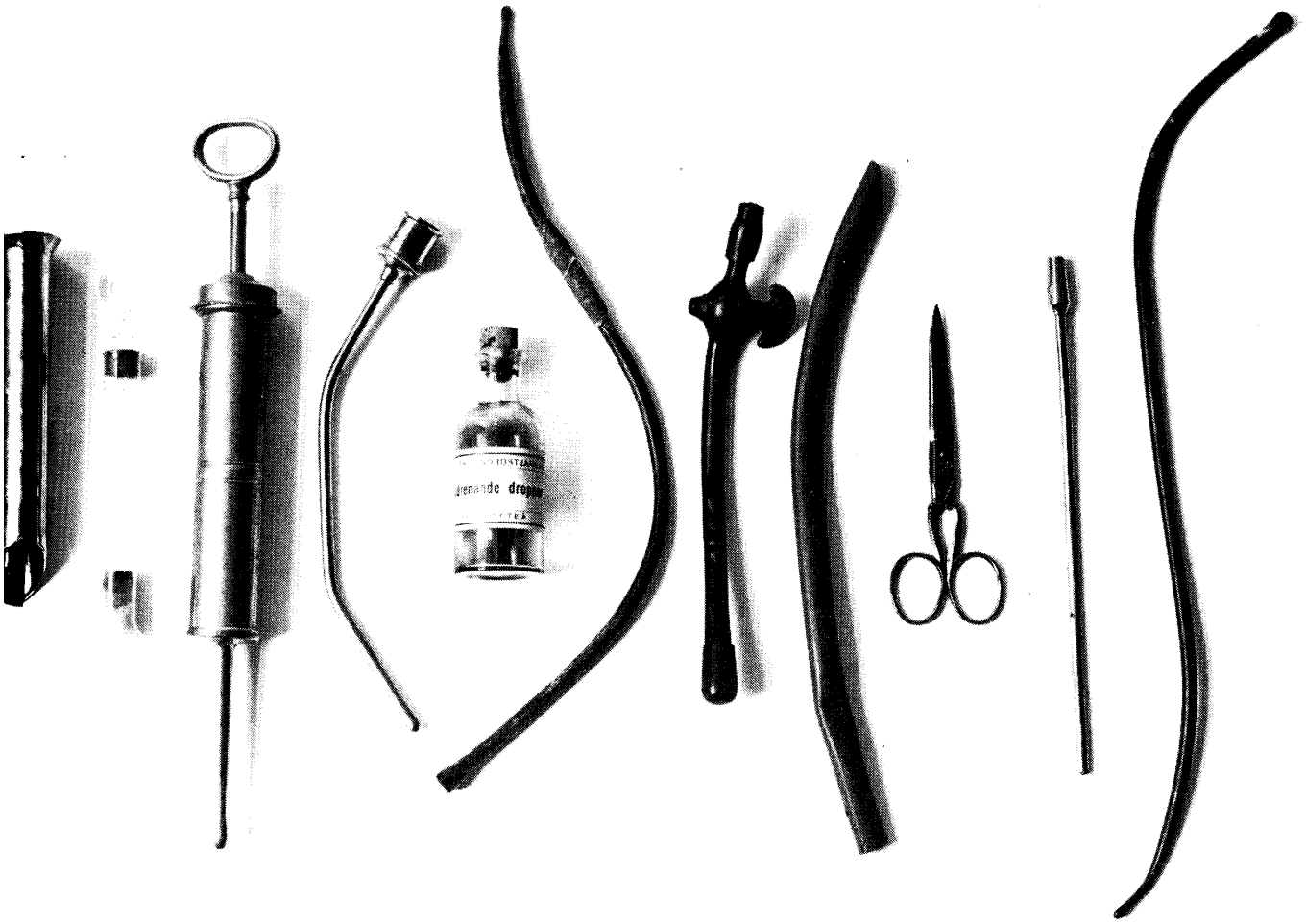

Foto: Ann Eriksson

iga abortinstrument. Här finns både de mjuka och hårda sonderna, livmodersprutor i olika modell och ett

ra kunde fastna. Egentligen var det ett under att så många kvinnor kunde bli med barn igen. Läkaren i Gula kliniken säger vidare: "Den enorma blodtillförseln i livmoderhålans väggar gör denna så lös och uppblött, att man faktiskt inte vet, vad som skrapas bort. Händerna i gummihandskarna arbetar som med hal såpa."

Infekterade

Eftersom kvinnorna låg hemma och väntade på att blödningen skulle stanna, ofta under många dagar, så var de för det mesta infekterade när de kom till sjukhus. Av 1 709 infekterade aborter under åren 1913–1924 dog 52 kvinnor. 175 fick svåra septiska komplikationer. ". . . alla hade de legat med feberns hektiska rosor på kinderna, badande i ångestens svett, lidande, kämpande, ett rov för en outsäglig förtvivlan" skrev Elise Ottesen-Jensen.

Hur kunde de här farliga redskapen överhuvudtaget få säljas? Det var tydligen något man såg mellan fingrarna med. Alla visste vad sonderna användes till, men hellre än lagen ändrades fick detta barbari fortsätta. Ett förbud mot sondförsäljningen skulle också ha medfört att ännu farligare metoder använts.

Helt förblindade inför riskerna körde kvinnorna och deras medhjälpare upp strumpstickor, hårnålar, glasrör, käppar, ja, vilket spetsigt föremål som helst i underlivet.

Elise Ottesen-Jensen berättar i sin bok "Och livet skrev" om en utsliten kvinna, som skötte hem och barn om dagarna, städade på ett varuhus om nätterna och som blev gravid med sitt nionde barn. Hon var förtvivlad och rädd att hennes barn skulle tas ifrån henne om hon inte kunde ta hand om dem. I sin nöd försökte hon framkalla abort med en vispkvist! "En mor fick dö på det att lagen skulle leva!" skriver Elise.

Livmoderspruta

Ett instrument – ännu farligare än sonden – var livmoderspru-

forts. från föregående sida
tan. Den var från början avsedd att användas i preventivt och hygieniskt syfte. Livmodersprutan var utrustad med dels ett avrundat decimeterlångt munstycke av hårt gummi, och dels en lång ganska tunn spets av metall, avsedd att föras in i själva livmoderhålan. Dessa spetsar kunde ännu lättare än en sond stickas genom livmodern.

Instrumentet användes för att spruta in starka vätskor i livmoderhålan. Såplösningar, tvättpulverlösningar, fotogen, bensin och karbolsyra var vanligast. En behandling som kunde ge fruktansvärda resultat. Alltför starka lösningar frätte sönder livmodern. I den skadade vävnaden, frodades sedan bakterierna.

Ögonblicklig död

Om sprutan råkade sticka hål på ett blodkärl och det fanns luft i den, kunde luften bilda en propp, som om den var tillräckligt stor täppte till blodbanan och ledde till en ögonblicklig död.

En artonårig flicka, som hade ett femmånaders barn och absolut inte ville ha flera, köpte en livmoderspruta för att skölja sig efter samlagen: "När hon så en gång företog sin sköljning, hade hon ingen aning om, att ett missfall i tidigt stadium redan var i gång. Okunnig om faran vid användandet av livmoderröret, företog hon sköljning av själva livmodern, varvid inte endast sköljningsvätskan utan även luft kom in i denna. Luften hade sedan – förklarade obducenten – banat sig väg genom de brustna och blödande blodkärl, vilka förbundit den lilla moderkakan med livmoderväggen och med blodströmmen snabbt fortletts till hjärtat, varigenom döden ögonblicklig men skenbart oförklarligt inträdde.

Obducenten demonstrerade en sådan spruta och påvisade, vilken lömsk fara som lurar på den okunniga vid hanterandet av densamma och vilken ringa oförsiktighet, som behövs för att luft skall blanda sig i den vätska, som insuges i apparaten.

Han berättade att flera obduktionsfall som han haft omhand, där döden inträtt på grund av insprutning i fosterfördrivande syfte." skriver Ottar.

Karbolsyra

Vid en kraftig hantering av sprutan kunde också vätskan tränga upp i äggledaren och ut i bukhålan och inom kort leda till bukhinneinflammation. Det hände att bensin sprutades ända in i bukhålan så att det stank bensin lång väg när patienten sedermera skulle opereras.

Andra kvinnor lade en svamp fuktad med karbolsyra intill livmodermunnen. När svedan kändes allt för ohygglig sprutades vatten med hjälp av livmodersprutan in för att lindra smärtan. Vattnet spolade då in karbolsyran i livmodern och ut i bukhålan och förstörde både livmoder, äggledare och äggstockar.

Den farligaste av alla bortmetoderna var förgiftningarna. De hade dock vid den här tiden börjat komma ur bruk. Fosfortändstickorna hade tidigare allmänt använts i fosterfördrivande syfte. Av kända fosterfördrivningsfall 1851–1900, i Sverige, överlevde ca 3 procent. Socialläkaren Ada Nilsson berättar i sin bok "Glimtar ur mitt liv som läkare", hur hon som kandidat hade vakat vid dödsbädden hos en ung kvinna som ätit fosfor från tändstickor.

År 1932 användes emellertid bly, svavelsyra, salpetersyra, arsenik, kolokvint (avföringsmedel), spansk fluga (en drog som användes för att stimulera könsdriften!). Dessa ämnen kunde faktiskt framkalla abort, men då måste de tas så stora doser, att det hände att kvinnan redan var död, när fostret stöttes ut. Förmodligen berodde tilltron till dessa ämnen på att någon kvinna som haft lätt för missfall tagit dem. Hon skulle fått missfall ändå. Eller också hade kvinnan aldrig varit gravid. Ämnet hade bara framkallat en menstruation, som ändå förr eller senare, skulle ha kommit. Skräcken för att vara med barn rubbade menstruationscykeln.

Bensin, jod, fotogen . . .

"Det finns knappast några gränser för vad människor kan tillgripa, inget ämne är för farligt eller för motbjudande för en förtvivlad kvinna driven till sitt yttersta. Gränsen mellan självmord och fosterfördrivning är flytande", skrev doktor Karl Evang i en artikel 1934.

Kvinnor åt även kinin, terpentin, grönsåpa, sot, bensin, jod, fotogen . . . Resultatet av sådana här medicineringar blev naturligtvis svåra förgiftningar med ofta dödlig utgång eller inre förbränningar med livslånga sjukdomar som följd.

Jämfört med livmodersprutan och förgiftningarna var således sondmetoden trots allt mindre riskfull och blev därmed allt vanligare. Doktor Evang berättar att den anarkistiska tidningen Brand rekommenderade sonden som så gott som ofarlig, fastän den ofta ledde till dödsfall, sjuklighet, invaliditet och sterilitet. Det var inte sondens fel, ansågs det. Huvudorsaken till alla dessa olyckor var utan tvivel okunnigheten om hygien och om

användningen av instrumentet. Skulle de manliga skribenterna på Brands redaktion själva ha velat göra ett sådant ingrepp?

Ångestfyllda nätter

Bara en bråkdel av de kriminella aborterna kom in i någon statistik, ansåg Elise Ottesen-Jensen. Men alla dessa kvinnor hade "dock genomgått alla helvetets kval, innan de vågade sig på operationen. Alla, alla har de haft sina ångestfyllda nätter, innan de vetat om de "lyckats". Många av dem hade "farit upp ur sängen i vild förfäran, när de i sin nervositet trott sig fått feber och formligen känt dödens andedräkt vid huvudkudden."

För mig berättade en kvinna att hon under en period av tio år utfört upp till tre-fyra aborter per år på sig själv. Hon berättade också om den fruktansvärda ångest hon upplevde varje gång hon blev med barn och visste att hon måste utföra den avskyvärda handlingen. Hon beskrev, hur fruktansvärt rädd hon var varje gång hon med det verktyg hon använde, den tunna spetsen till livmodersprutan, försökte hitta livmoderöppningen och sticka det i absolut rätta läget. När det var gjort skakade hon i hela kroppen och kallsvetten rann av henne. Sedan kom väntan på om det lyckats och fruktan för att hon måste föra om det igen.

När den här kvinnan beklagade sin graviditet inför mannen svarade han till en början: "Det är inte värre för dig att få barn än för alla andra." Senare, när hon lärt sig att göra abort, svarade han vresigt: "Riv bort helvetet!" Många år senare, när hon äntligen beslutat lämna honom, hotade han med att anmäla henne för fosterfördrivning!

Fatalistisk syn

Denna kvinna måtte ändå ha varit skicklig och haft ett underliv som tålde det mesta. Hennes öde bekräftar tesen att aborterna var 10 ggr fler än den officiella siffran. Vid några tillfällen fördes hon svårt medtagen till lasarett för operation och skrapning. Som minne av alla sina aborter hade hon resten av livet en något gulaktig hy. Den var resultatet, påstod hon, av en mycket stor blodförlust vid ett tillfälle. Ändå födde hon efter de tio årens flitiga aborterande två välskapade barn tätt efter varandra. Hon varken orkade eller vågade fortsätta längre med aborteran-det. Hon hade en fatalistisk syn på sitt moderskap. "Det var meningen att jag skulle ha så och så många barn. Att jag gjorde abort så många gånger fördröjde bara det hela. Jag kunde lika gärna ha tagit de två barnen med en gång, för efter dem blev jag inte mer med barn." Möjligen steriliserades hon, med eller utan sin vetskap, efter sista förlossningen. Den enda av hennes nio, som skedde på sjukhus. □

Hjördis Levin

Hjördis Levin är kvinnohistoriker och skriver just nu på en avhandling om Kvinnorörelsens inställning till preventivmedel 1880–1920.

Sveriges äldsta alternativtidning

■ Varför vägrar de andra tidningarna att skriva om regeringens och militärens spel kring den sovjetiska ubåten?
■ Varför vågar ingen annan tidning ställa frågan om sambandet mellan den svenska jättemanövern i Norrbotten och NATO:s manöver i Nordnorge?
■ Varför har ingen annan tidning "upptäckt" vilket hot JAS är mot demokratin och alliansfriheten?
■ Varför är det så tyst i andra tidningar om CIA:s inblandning i Polen?
■ Varför skriver de andra tidningarna inte om strejkerna i Sverige?

Svar på frågorna finner du i Norrskensflamman — Sveriges äldsta alternativtidning. Prenumerera så får du svaren dagligen. Har du råd att irra omkring i okunnighet? Nej, vi förstod väl det.

Det är klart att jag ska ha Flamman!
□ Helår 400 kr □ Halvår 205 kr □ Kvartal 105 kr □ Månad 38 kr
Namn .....
Adress .....
Postnummer .....
Sänd talongen till: Norrskensflamman, Box 62, 95 121 Luleå